

Språk i familien

Veileder til helsestasjonen



Oslo



Innhold

Del 1 Kunnskapsgrunnlag: Å vokse opp med flere språk.

› Språk	5
› Flerspråklighet	6
› Tidlig samspill og kommunikasjon	8
› Milepæler i språkutviklingen	11

Del 2 Å snakke om språk i familien.

› Språk som tema i veiledning	15
› Å snakke om språk i svangerskapet	15
› Språkmiljø i familien	17
› Spørsmål og tips til bruk i veiledningen	18
› Bokmerke	19
› Når er det grunn til bekymring?	20
› Arbeid med praksishistorier	21

Bakgrunn

Gjennom prosjektet «Språk i familien» (fra januar 2023 til juni 2024) tester bydelene Alna og Bjerke en modell for tverrfaglig samarbeid mellom helsestasjon og fagsenter i hver bydel. Målgruppen er flerspråklige familier fra graviditeten og til barnet er to år. Målet er at familiene skal få god informasjon om flerspråklig utvikling og om betydningen av å gi barnet rikelig med språklige erfaringer de første leveårene.

Som et ledd i kompetansehevingen, har det vært arrangert fire fagdager i samarbeid med prosjekt «Godt språk – bedre forutsetninger» i bydel Stovner og PPT. Denne veilederen baserer seg på kunnskap som har vært tematisert på disse fagdagene for ansatte på tvers av de tre bydelene Alna, Bjerke og Stovner. Veilederen er utarbeidet for å sikre at kunnskapen forblir i tjenesten, og blir tilgjengeliggjort også for nyansatte.

Innledning

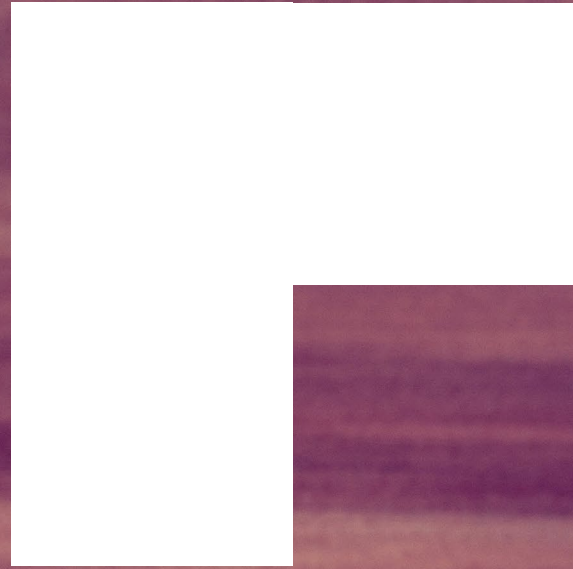
Denne veilederen vil sette fokus på barnets erfaringer med språk de to første leveårene. Det språklige grunnlaget som legges i småbarns-alderen har stor betydning for barns sosiale mestring og senere læring. En stor andel barn i bydelene våre vokser opp med flere språk. Flerspråklige barn med minoritetsbakgrunn er en sammensatt gruppe, men de har det til felles at de deltar i språklig samhandling på flere språk. Morsmål er viktig og er for mange sterkt knyttet til identitet. Et godt utviklet morsmål har stor betydning for videre språkutvikling, utvikling av andrespråket og etter hvert også utvikling av lese- og skriveferdigheter (KD, 2017).

Å beherske flere språk er en verdifull ressurs for individet og for samfunnet. Gjennom dette prosjektet ønsker vi å bidra til å styrke foreldrenes bevissthet rundt egen rolle i barnets språkutvikling.

Tiden før barnehagestart er en sentral periode hvor familien og hjemmet er de nærmeste og viktigste kildene til god språkstimulering for barna. Helsestasjon er den foretrukne informasjonskanalen for småbarnsforeldre ifølge rapporten «Barrierer for tidlig barnehagestart». Kommunikasjon og språkutvikling er gjennomgående temaer i oppfølgingen familiene får på helsestasjonen. Med tanke på det mangfoldet som er i bydelene våre, er det viktig at informasjonen de får er tilpasset en flerspråklig oppvekst.

Formålet med veilederen er å:

- › Bidra til økt kunnskap om språkutvikling hos flerspråklige barn blant foresatte og ansatte i bydelens tjenester
- › Øke bevisstheten om sammenhengen mellom det tidlige samspillet, språkmiljø i familien og barnets språkutvikling
- › Aktivere, trygge og styrke foreldrenes kunnskap om egen rolle og påvirkning for barnas flerspråklige utvikling



Del 1

Kunnskapsgrunnlag:
Å vokse opp med flere språk.



Språk

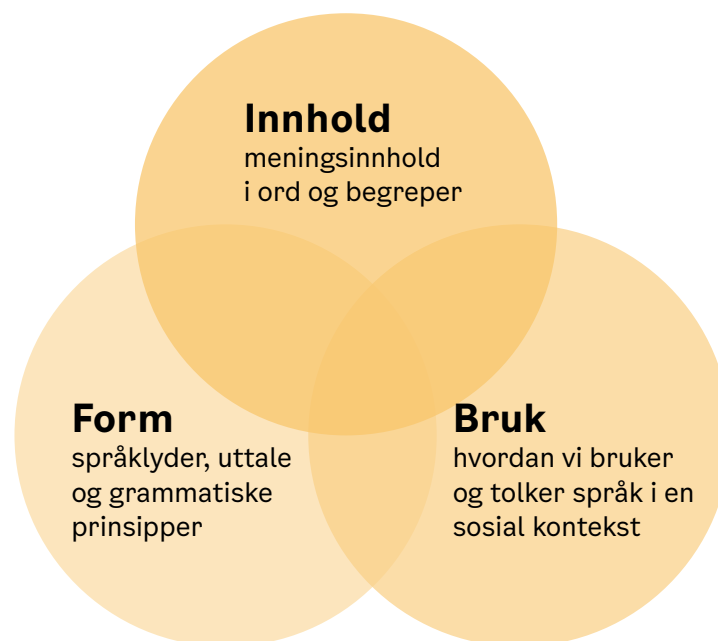
Språk er en viktig del av menneskers identitet. For at vi skal oppleve tilhørighet, fellesskap og mening, er det å forstå og bli forstått en viktig forutsetning. De første relasjonene til andre får vi med våre nærmeste omsorgspersoner. Derfor er språkene vi omgir oss med hjemme de første årene så viktige.

«Språk lever og eksisterer i mennesker og i mellom-menneskelige relasjoner»

Øzerk 2009, s. 94

Språkets mange lag

Det er vanlig å dele språket inn i tre deler: *innhold, form og bruk*. De tre delene henger tett sammen, og endrer seg i takt med barnets språkutvikling.



Bloom og Lahey, 1978

Når vi snakker om språkets meningsinnhold, er det viktig å skille mellom *ord* og *begreper*. Ord er språkspesifikt, det er en språklig merkelapp. Begreper derimot, er ikke språkspesifikt. Det kan beskrives som et tankemessig verktøy vi bruker for å forstå verden rundt oss. Det omfatter både kunnskap, erfaringer, assosiasjoner og følelser. Det betyr at flerspråklige har flere ord på samme begrep. Fra barnet blir født bygges begrepssystemet gjennom erfaringer i møte med omgivelsene. Først er disse enkle og gradvis blir de mer avanserte.

For flerspråklige barn vil begrepssystemet være et felles utgangspunkt for alle språkene som læres. Begrensede erfaringer vil kunne gjøre at barn har færre begreper, som igjen vil påvirke evnen til å forstå og lære nye ord. Omvendt vil også ferdigheter knytta til språkets form og bruk, påvirke muligheter for å utvikle begreper og å kommunisere med andre.

Flerspråklighet

De fleste barn i verden vokser opp som flerspråklige. Som flerspråklig bruker man språkene sine hver for seg eller sammen, med ulike formål, på ulike arenaer og med ulike mennesker (Grosjean, 2012).



Det finnes mange begreper knyttet til det å være flerspråklig. Vi velger å bruke morsmål i denne veilederen, men ord som førstespråk, hjemmespråk og hjertespråk er også hyppig brukt. Morsmål kan beskrives som språket/-ene barnet har hjemme og lærer av dem som har stått det fysiske og følelsesmessige nær fra fødselen av. For mange er det en aktiv del av barnets hverdag, og det språket som i hovedsak vedlikeholdes hjemme.

● Tidspunkt for eksponering

En av de faktorene som kan påvirke den flerspråklige utviklingen, er hvilket tidspunkt barnet blir eksponert for flere språk. Vi skiller gjerne mellom det å vokse opp med flere språk parallelt fra tidlig alder (simultan flerspråklighet), og det å lære et nytt språk senere enn 3-årsalder (sekvensiell flerspråklighet). Den simultane flerspråkligheten gjelder både for de barna som har flere språk hjemme, og de som møter norsk når de begynner i barnehagen i 1–2 årsalder. De som vokser opp med flere språk hjemme, kan sies å ha flerspråklighet eller flere språk som sitt morsmål (Øzerk 2009).

● Mengde og kvalitet på språkstimulering

Barn er i stand til å tilegne seg flere språk. Mengden og kvaliteten på språkstimuleringen er viktig. Tidligere var det en rådende holdning

at «barn er svamper», som suger til seg språk. Idag vet vi mer om hvor viktig både mengden og kvaliteten på språkstimuleringen er, særlig i de tre første leveårene (Rekhal m.fl, 2019). Variasjoner i ferdigheter i barnets språk kan oppstå, fordi barnet kan ha ulike erfaringer på de ulike språkene. Det som er avgjørende er at barnet får rikelig med erfaringer for å bygge et godt begrepsapparat. Det vil gjøre det lettere for barnet å lære ordene på norsk. Eksempler på språkstimulerende aktiviteter er bruk av bøker, lek med språket gjennom sang, rim og regler og å delta i barnets lek. Boklesing er det tiltaket som har størst betydning for barnets språk, uavhengig av sosioøkonomiske forhold. Gjennom lesing og historiefortelling blir barnet introdusert for andre ord og begreper enn ellers i hverdagen, mer komplekse setninger og de kan få hjelp til å forstå andres perspektiv og følelser.

● Holdninger til morsmål

En viktig faktor som er med på å fremme god flerspråklig utvikling er å møte positive holdninger til alle (sine) språk både i familien og i storsamfunnet. For eksempel vet vi at mange som vokser opp med flere språk, får en sterkere språklig bevissthet enn enspråklige barn. Godt språkmiljø og støtte på alle språk er en forutsetning (Egeberg, 2016). Ved å fremheve

betydningen av et godt morsmål, kan helsestasjon, barnehage og andre arenaer småbarnsfamilier bruker være viktige støttespillere.

● Familie og nettverk

Det å være i en minoritetssituasjon påvirker hvor mye barnet blir eksponert for de ulike språkene. Dersom man er en del av en storfamilie eller et nettverk hvor mange snakker samme språk, vil barnet kunne ha mange samtalepartnere på morsmålet. Det vil gi en bred stimulering av innhold, form og bruk. Om foreldrene derimot har et lite nettverk, vil det gjøre mor og far til barnets eneste samtalepartnere på dette språket. Dersom foreldrene har ulike språk, vil det være enda viktigere å gjøre mor og far bevisst på hvilken betydning de har for barnets språkutvikling og at det er viktig å bruke språket aktivt sammen med barnet.

● Sosioøkonomiske forhold

Vi vet at emosjonelle og psykiske forhold som traumer og stress i tidlig alder kan påvirke hjernens utvikling og tilgjengelighet for kognitiv og språklig læring (Lekhal m.fl., 2019). Barn som vokser opp i fattigdom de første leveårene, har en større sårbarhet for videre utvikling. Sosioøkonomiske forhold er en faktor som har sammenheng med språkutvikling, både for

en- og flerspråklig barn. Noe av det som har betydning er familiens tilgang til ressurser, som f.eks. bøker, leker og fritidsaktiviteter. Her kan helsestasjonen ha en rolle i å formidle informasjon om tilbud som kan være sosialt utjevnende, f.eks. åpen barnehage, bibliotek eller andre møteplasser for småbarnsfamilier. Helsefaktorer, stressmiljø i familien og foreldrenes kapasitet til å gi barnet oppmerksomhet vil også påvirke språkmiljøet hjemme. For mange av disse familiene vil informasjonen og veiledningen de får knyttet til barnets språkutvikling, være av særlig stor betydning (Egeberg, 2022; Lekhal m.fl., 2019).

Vite mer?

Podcast om sammenheng mellom fattigdom og barns utvikling:

www.uv.uio.no/spedaims/aktuelt/podkast/episoder/episode-3---fattigdom-ulikhet-og-barns-utvikling.mp3?vrtx=view-as-webpage

Podcast om myter knyttet til flerspråklighet:

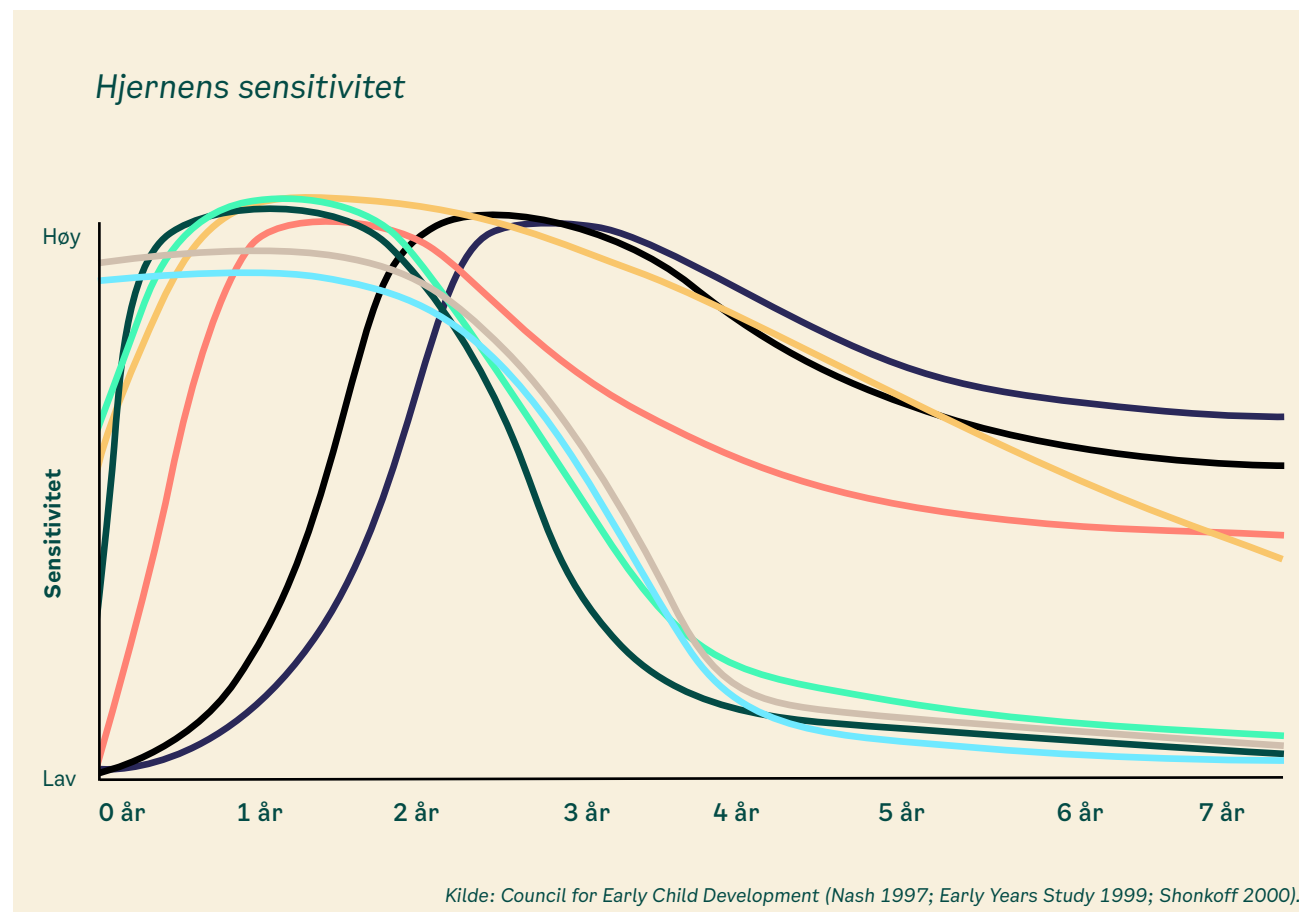
podcasts.apple.com/gb/podcast/fem-myter-om-flerspr%C3%A5klighet-i-barnehagen/id1592127591?i=1000605733914



Tidlig samspill og kommunikasjon

Barn blir født med forutsetninger for å utvikle språk, og kapasitet til å utvikle mer enn et språk. Spedbarn har et iboende behov for å kommunisere med omverden. Modellen under viser hvordan hjernen er særlig sensitiv for stimulering av ulike utviklingsområder i barnets tre første leveår. Det kalles gjerne «mulighetens vindu». Evne til regulering, responsmønstre og språk er tre av de utviklingsområdene som peker seg ut tidlig. (Lekhal m. fl., 2019).

- Tall
- Sosiale ferdigheter
- Symbol
- Språk
- Responsmønstre
- Syn
- Emosjonell regulering
- Hørsel



Felles oppmerksomhet

Omsorgspersonenes rolle er å være oppmerksom, støtte og svare på barnets behov. Gjennom dette lærer barnet de grunnleggende forutsetningene for språket. Den emosjonelle og sosiale utviklingen henger tett sammen med språkutviklingen. Her er felles oppmerksomhet sentralt. Konsentrasjon og oppmerksomhet er grunnleggende for språkutvikling, men også evnen til å søke oppmerksomhet, få øyekontakt og kunne uttrykke følelser. Ved å dele oppmerksomhet deles også opplevelsen av mening og gradvis en felles forståelse av ord og begreper (Lekhal m. fl., 2019).

Serve and return

Én måte å beskrive det tidlige samspillet på er turtaking, eller «serve and return». Det sentrale er at samspillet starter med barnets initiativ og at den voksne legger merke til initiativet og responderer på en god og støttende måte (Lekhal m. fl., 2019).

Rammene for samhandlinger som dette kan være alt fra lek, sang eller boklesing til hverdagslige situasjoner som påkledning og mating. Med de aller minste er det gjerne i rutine-situasjonene, på stollebordet eller når barnet har spist og er våkent, at det er kan oppstå gode samspill.

Visste du at?

«Babystemme» er bra!

Omsorgspersoner tilpasser ofte tempo og stemmen sin når de snakker og synger til barnet sitt. Det kalles gjerne for «babytalk» eller barnerettet tale.

Det bidrar til at barnet blir mer oppmerksom på at det blir snakket til, og lettere fanger opp lyder og ord.

(Lekhal m. fl., 2019).



Fem kjennetegn på Serve and return

- 1 Legg merke til barnets serve og ta del i felles oppmerksomhet om dette
- 2 Return er støtte og oppmuntring (smil, blikk, ord, klem, hjelp)
- 3 Språksett og fortolk det barnet ser, gjør eller føler (skaper viktige forbindelser i hjernen selv om barnet ikke forstår det språklige enda)
- 4 Hver gang du gir tilbake; vent på barnets tur! (barn trenger tid på å respondere)
- 5 Øve på å avslutte og å starte noe nytt i samspill

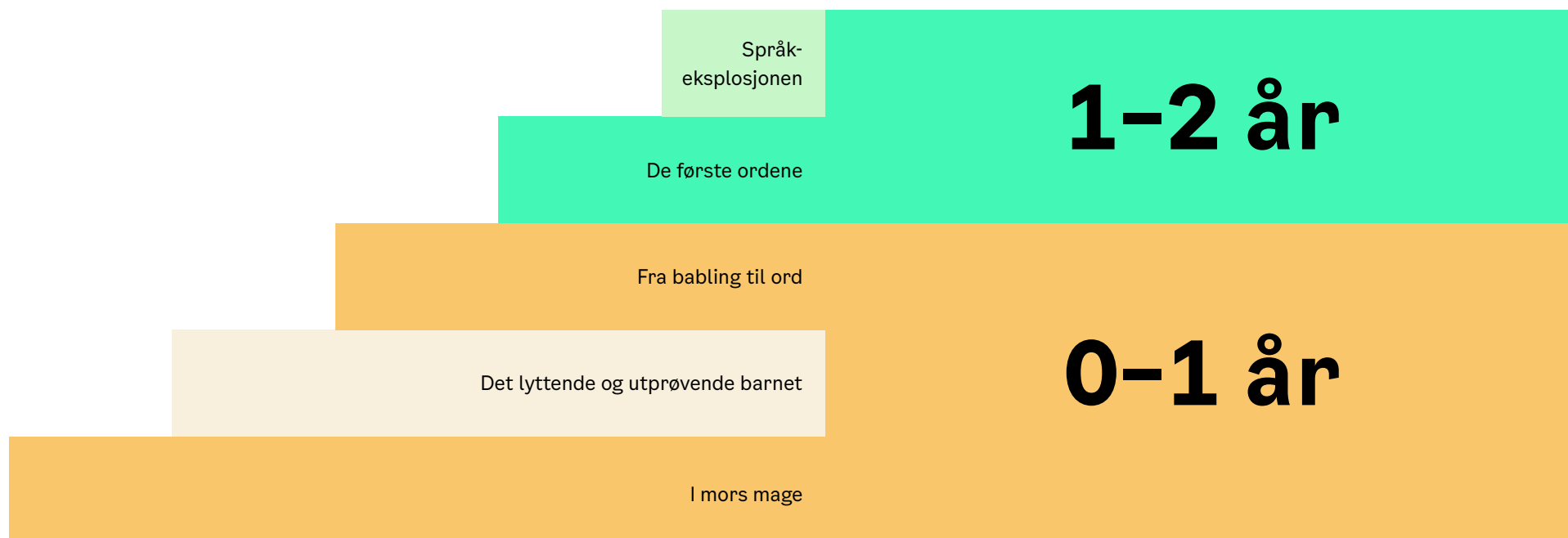
Kilde:
developingchild.harvard.edu/resources/5-steps-for-brain-building-serve-and-return

Oversatt til norsk av PPT, Oslo kommune





Milepæler i språkutviklingen



(Garmann og Torkildsen, 2016)

HUSK!

Tidlig språkutvikling

Det er stor variasjon i når barn begynner å si sine første ord. I de tidlige fasene av språkutviklingen er det imidlertid viktig å være oppmerksom på at milepælene i utviklingen er de samme både for en- og flerspråklige barn (Monsrud og Simonsen, 2015).



Fra babling til ord

Det lyttende og utprøvende barnet

I mors mage

0–1 år

I mors mage

- › er hørselen til fosteret fullt utviklet fra uke 28 i svangerskapet.
- › kan fosteret skille stemmen og lydene i språket til de nære omsorgspersonene, fra andres stemmer og støy.
- › er babyen allerede et sosialt vesen. Det holder oppmerksomheten lengre mot stemmer (både tale og sang) enn musikk.

Det lyttende og utprøvende barnet

■ 0–3 måneder

Barnet...

- › kommuniserer med signaler som gråt, smil, blick og kroppsspråk.
- › foretrekker å se på ansikter, og kan kjenne igjen stemmen og lydene i språket til omsorgspersonene
- › er sensitivt på omsorgspersonenes deltakelse i samspillet, og reagerer negativt på manglende respons.
- › kan tidlig imitere omsorgspersonene og allerede fra en måneds alder deltar barnet i en form for turveksling
- › øver på å lage egne lyder fra 2–4 mnd alder.

■ 3–6 måneder

Barnet...

- › begynner å lage vokallyder (a, æ, e) og utforsker lydene sine ved å hviske, kurre, rope og «syng».
- › begynner å forstå sammenheng mellom ord og objekter, men vil ikke huske denne koblingen dagen etter.
- › tar gradvis større del i samtalen og kan bytte på å ta tur i dialog, både med lyd, kropp og andre signaler.
- › har behov for at omsorgsperson tar seg god tid til å vente på respons.

Fra babling til ord

■ 6–9 måneder

Barnet...

- › begynner med enkel babling, f.eks. baba og dada. Bablingen blir gradvis mer avansert, og babyen vil etter hvert etterligne virkelige ord.
- › vil gradvis knytte ord og objekter sammen. De kan huske et ord fra gårsdagen, men har fortsatt begrenset hukommelse for ordlæring.
- › kan forstå ti ord ved 8–9 mnd alder, men sier ingen ord selv.
- › blir stadig mer aktiv i samtalen med deg, og tar i større grad målrettet initiativ og tur i dialogen.
- › trenger fortsatt at samtalepartneren tar seg god tid til å vente på respons.

■ 9–12 måneder

Barnet...

- › kommuniserer med klar intensjon ved 8–10 mnd alder.
- › har fortsatt behov for at omsorgsperson tar seg god tid til å vente på respons.
- › bruker i større grad gester i kommunikasjonen, og kan for eksempel peke fordi det vil at andre skal se på noe.
- › kan følge andres blick, peking og ansiktsbevegelser ved 8–10 mnd alder. Barnet kan altså se der hvor omsorgspersonen peker.
- › forstår omtrent 50 ord ved 11 mnd alder, men sier ingen ord selv.
- › babler med stavelser som repeteres flere ganger, f.eks. «bababa».
- › reagerer på eget navn ved 9 mnd alder.
- › sier ofte sitt første ord ved ett års alder.



De første ordene

■ 1-1,5 år

- › kommer gjerne når de er rundt ett år gamle. Det er ofte sosiale ord, som for eksempel nam-nam, mamma, hei, brr (billyd), pappa, nei, bæ og voff. Etterhvert lærer barnet flere substantiv.
- › kan ofte ses i sammenheng med hvordan omsorgspersonene har tolket barnets gester. For eksempel at de har pekt mot lyset og de har hørt ordet «lys» samtidig.
- › ligner ofte på ord vi kjenner. Gradvis begynner de å si ord med lyder og lydkombinasjoner de ikke mestrer enda. Da kan det være vanskelig å tolke hva de sier.
- › har ofte lyder som ligger langt fremme i munnen, som p, b og m. Det går igjen på tvers av språk.

Språkekspløsjonen

■ 1,5-2 år

- › kjennetegnes av at både ordforståelse og ordproduksjon øker kraftig. Fra barnet er 1,5 til 2 år øker ordproduksjonen fra 60 til 300 ord. Det typiske barnet på 20 måneder forstår rundt 250 ord. Det er viktig å huske at det er store forskjeller, særlig mellom jenter og gutter.
- › kjennetegnes av at barnet begynner å sette sammen flere ord, for eksempel «ikke spise», «mamma borte». Budskapene blir mer komplekse og vi er mindre avhengig av konteksten for å forstå hva barnet vil si.
- › innebærer også at barnet har en bedre evne til å oppfatte andres intensjoner når de snakker.



Foto: Ryan Fields/Unsplash.com

Del 2

Å snakke om språk med foreldrene



Språk som tema i veiledning

Et viktig utgangspunkt for å støtte barns språkutvikling, er å styrke foreldrenes bevissthet om egen rolle i barnas språkutvikling. Samtalene må tilpasses den enkelte familie og situasjonen de befinner seg i. Når vi jobber med minoritets-språklige familier er det å være nysgjerrig på familiens bakgrunn, erfaringer og hvilke språk de bruker et viktig utgangspunkt. Å formidle betydningen av å snakke det språket de behersker best og som kjennes nært i samspill med barnet sitt, er sentralt.

Uavhengig av hvor mange språk et barn har i livet sitt, er det viktig å formidle til foreldrene at språk er bruksavhengig. For at barn skal få en god språkutvikling, er det avgjørende at barnet får høre og bruke språkene sine i hverdagen – både morsmål og norsk. Når barnet begynner å snakke og får et nettverk hvor norsk er det dominerende språket (i barnehagen), er det derfor viktig at de får fortsette å ha tilgang til morsmålet/ene gjennom foreldrene.

Å snakke om språk i svangerskapet

For nybakte foreldre kan det virke som om språk er noe som ligger langt fram i tid, men realiteten er at grunnlaget for barnets språkutvikling legges svært tidlig. Derfor er det viktig å begynne å snakke om språk i familien allerede i svangerskapet. Formålet er at foreldrene blir seg bevisst hvilken unik rolle de har i egne barns språkutvikling slik at de kan ta informerte valg. En måte å starte en dialog rundt språk, er ved første konsultasjon når en fyller ut helsekortet. Når en fyller ut kolonnen «Språk» kan det være en anledning til å spørre litt videre.

Allerede fra uke 28 når fosteret begynner å høre, påvirkes det av språk. Barnet i magen kjenner til tonefall og vokaler fra morsmålet. Dette er en opplysning som kan være morsom å kjenne til for vordende foreldrene, og som kanskje vil bidra til at de snakker og synger til barnet i magen. Det nyfødte barnet kjenner raskt igjen de nærmeste sine stemmer.

Det er viktig at foreldrene blir klar over at det tidlige samspillet også er starten på barnets språkutvikling. Barn lærer ord helt fra starten, og allerede fra 3 måneders alder kan barna begynne å koble ord til ting eller person. Når man er klar over det kan det være lettere å se betydningen av å bruke språk helt fra begynnelsen.

Gi de kommende foreldrene mulighet til å tenke bevisst gjennom:

- › Verdien av å vokse opp med flere språk.
- › Hvordan de skal gi barna erfaringer med de ulike språkene de vokser opp med.
- › Betydningen av å bruke språket aktivt med barnet helt fra starten av og sette ord på alt man gjør med babyen.



Tips til spørsmål:

- › Hvilke språk vil dere at barnet skal beherske?
- › Hvem vil barnet snakke morsmål med?
- › Hvem vil barnet snakke norsk med?



«Når foreldre bruker sitt beste språk i kommunikasjon med sine barn, vil de best kunne snakke om, forklare, fundere over og sette ord på verden rundt og erfaringer barnet gjør seg.»

Egeberg, 2016, s. 27

Språkmiljø i familien

Et godt språkmiljø hjemme handler om å gi barnet mange, varierte erfaringer med språket og at det brukes aktivt. Barn er avhengig av å høre språk for å lære det.

Å sette ord på det vi gjør i hverdagen, styrker ordforrådet til barna. Når barn får flere erfaringer med ord i ulike sammenhenger, styrkes begrepsforståelsen. I daglige aktiviteter som matlaging, stell, bleieskift, påkledning og rydding kan det oppstå felles fokus. Dette gjør vi ofte og med noe variasjon, noe som gir mulighet for gjentakelse og variasjon av ord og begreper. Å lukte og smake mat mens vi setter ord på hvordan maten lukter og smaker, gir erfaringer barnet senere bygger begrepsforståelsen ut ifra. Når barnet kjenner med taktilsansen mens det hører ordet myk, gir

det erfaringer som forsterker læringen. Ord trenger mange slike erfaringer for at barnet kan begripe innholdet. Foreldre støtter barnets språkutvikling når de snakker til barna, synger og leser for dem, leker med dem og setter ord på hva de gjør.

Barn som vokser opp idag er omgitt av skjermer. Verdens helseorganisasjon anbefaler at barn under to år ikke bruker skjerm. Det kan være vanskelig for mange foreldre å forholde seg strengt til disse rådene, bl.a fordi det er en viktig måte å holde kontakt med familie og venner som bor langt unna. Det er likevel viktig at foreldre reflekterer både over egen og barnets skjermbruk. Når det kommer til språk og samspill vil passiv bruk av skjerm erstatte positive interaksjoner og det er vanskelig å regulere responsen barnet trenger.

«Språklig samhandling, samvirke, samspill, samlek, samarbeid, samlesing og samtale må til for å fremme utviklingen av både førstespråket og andrespråket.»

Øzerk 2009, s. 107

Gi familiene mulighet til å tenke bevisst gjennom:

- › Hvilken plass og verdi språk gis i hjemmet
- › Hvordan de som foreldre bidrar til å støtte barnets språkutvikling
- › Hvordan de bruker språket sammen med barnet i det daglige
- › Verdien av morsmålet og at de er de beste språkmodellene på språket de er tryggest på selv.
- › Hvilke arenaer som kan bidra til å utvide barnets språkmiljø? Eks. åpen barnehage, familiens nettverk etc.

ACB



Spørsmål og tips til bruk i veiledningen



Tips til refleksjonsspørsmål som kan brukes i møte med foreldrene:

- › Har dere tenkt på hvordan dere som foreldre bidrar til å støtte barnets språkutvikling?
- › Hvordan bruker dere språket sammen med barnet i det daglige?
- › Hvordan responderer dere på barnets lyder?
- › Hva er barnet interessert i? (for å gjøre foreldrene oppmerksom på barnets fokus)
- › Hvilke språk bruker dere sammen med barnet? Og hvilke språk snakker dere med hverandre?
- › Hvordan snakker dere med barnet?
- › Hvilke tanker har dere om barn og skjermbruk?

Velg og tilpass hvilke spørsmål du stiller til de ulike familiene.

Nettressurser:

Om Serve and return:

unicef.org/parenting/child-development/building-babies-brains-through-play-class

Om Babytalk:

unicef.org/parenting/child-development/baby-talk-class

Podcast om tidlig språkutvikling, rettet mot foreldre:

podcasts.apple.com/no/podcast/590-den-aller-f%C3%B8rste-spr%C3%A5kutviklingen-med-spr%C3%A5kpedagog/id1093425712?i=1000655357822

Om bruk av bøker:

bokstart.no/om-bokstart/bokstart-film

Om bruk av sang og regler:

syngendeforeldre.no/sanger-og-regler-1

Brosjyre om skjermbruk 0–6 år

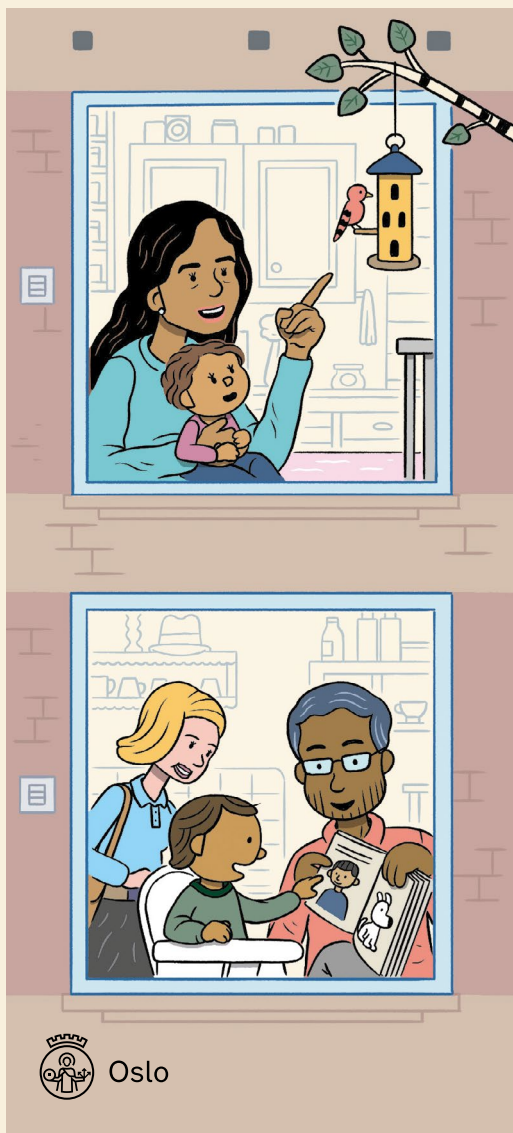
medietilsynet.no/digitale-medier/barn-og-medier/smabarn-og-skjermbruk



Foto: Eivind Haugstad Kleiven

Bokmerke

Del disse tipsene med familiene. Bruk det som et utgangspunkt for samtalen om samspill med barnet og språkmiljøet hjemme.



Språk i familien

- Bruk det språket du kan best når du snakker med barnet ditt.
- Vær sammen og lek med barnet.
- Gjenta barnets lyder og foreslå ord som gir lydene betydning.
- Snakk om alt. Sett ord på det barnet ditt ser og gjør.
- Snakk om det barnet er opptatt av.
- Gi barnet tid til å svare deg med lyd og bevegelse.
- Syng sanger og lek med rim og regler.
- Kos deg med bøker sammen med barnet ditt.

Hva betyr morsmål for deg og din familie?

Hvilke språk hører barnet ditt?

Hva gjør du og barnet ditt sammen?

slo



Når er det grunn til bekymring?

Normalvariasjonen er stor. Milepælene i barns språkutvikling (s. 10–12) kan være en sjekkliste dersom man er usikker på et barns språk- eller samspillsferdigheter. Hos flerspråklige barn er det alltid viktig å vurdere det samlede ordforrådet på barnets språk. De har ofte ikke like stort ordforråd som enspråklige barn på hvert av språkene, og de kan også ha ulik utvikling på de ulike språkene.

Når man er bekymra for barnets språkutvikling ved 2-årsalder, er det vanskelig å si om barnet vil kunne utvikle språkvanser, eller om det vil komme over i normalområdet. Uavhengig av senere forklaringer er det viktig å sette inn forebyggende tiltak tidlig.

Utviklingsmessige språkforstyrrelser (DLD) er den nye betegnelsen på det som før ble kalt spesifikke språkvanser. Barn med utviklingsmessige språkforstyrrelser har problemer både med å forstå og å uttrykke seg. Det er viktig å huske at flerspråklige barn har vansker på alle sine språk dersom det er snakk om en utviklingsmessig språkforstyrrelse. Flerspråklighet skaper ikke DLD, og foreldrene til flerspråklige barn med DLD bør bruke det språket de mestrer best sammen med sine barn.

Vær obs ved fravær av (12 mnd):

- › Barnet peker på ting
- › Får felles fokus med barnet
- › Barnet kan gester som å vinke eller nikke på hodet
- › Barnet sier enkle ord som mamma/pappa, eller noe som ligner
- › Barnet reagerer på sitt eget navn

Vær obs ved fravær av (2 år):

- › Kan peke på enkle kroppsdeler når de blir spurt
- › Kan følge enkle instruksjoner og beskjeder
- › Kan lytte til enkle historier, sanger og rim
- › Kan peke på bilder i en bok når man sier navnet på dem
- › Sier flere nye ord per måned
- › Bruker noen ett- og to-ords spørsmål
- › Setter sammen to ord

(Rekhal m. fl. 2019)



En praksishistorie

En mor kommer til 18-mnd kontroll med gutten sin. Du har fulgt barnet helt fra han ble født. «Emanuel» ble født tre uker for tidlig, og det var utfordringer både med amming og søvn den første tiden. Han ble lett syk og har vært en del inn og ut av sykehus. Han har vært lite interessert i mat, og foreldrene har brukt mye skjerm for å få ham til å sitte ved bordet.

Da han var 14 mnd gammel fikk han en lillesøster. Fordi mor skal være hjemme med babyen, vil hun fortsette å ha Emanuel hjemme et år til. Foreldrene har bodd i Norge i fire år. De snakker morsmål hjemme, far snakker godt forståelig norsk, mor snakker lite norsk. Gutten lager litt lyder, men sier ingen ord. Du er usikker på hvor mye han forstår. Du har også en opplevelse av at foreldrene ikke snakker så mye med ham i rutine-situasjonene som har vært på helsestasjonen (eks. veiing, av- og påkledning eller trøst etter vaksine).

Foreldrene er ikke bekymret, og mener han kommuniserer greit hjemme. De sier at han av og til reagerer på eget navn og han vinker når dere sier ha det. Du opplever at han har lite felles fokus når de er inne på ditt kontor, han sier ingen ord enda og peker ikke på ting.

Arbeid med praksishistorier

Tenk gjennom hva du ville vektlagt i samtale med familien for å sette fokus på barnets språk.

- ♦ Hvilke faktorer som påvirker flerspråklig utvikling er i spill her (se modell side 6)?
- ♦ Hvilke «Vær obs»-faktorer legger du merke til (se punkter side 20)?
- ♦ Hvilke refleksjonsspørsmål og språkstimulerende tiltak ville du vektlagt i veiledningen (side 18)?
- ♦ Hvilke ulike tilbud i bydelen kan du anbefale familien?
- ♦ Hva blir veien videre, dersom barnet ikke begynner i barnehage før om et år?

Bruk praksishistorier fra egen arbeidshverdag og drøft faktorer og tiltak med kollegaer.

Kilder:

Egeberg, Espen (2016). *Minoritetsspråk og flerspråklighet – en håndbok i utredning og vurdering*.
Garmann, Nina Gram og Torkildsen, Janne von Koss (2016). *Barns språkutvikling de første tre årene*.
Grosjean, Francois (2012). *Bilingual – Life and Reality*.
Kunnskapsdepartementet (2017): *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*.
Lekhal, Ratib, Drugli, May Britt og Buøen, Elisabet Solheim (2019). *Små barns læring*.
Ryen, Else og Simonsen, Hanne Gram (2015). *Tidlig flerspråklighet – myter og realiteter*.
Statped.no www.statped.no/sprakforstyrrelser/utviklingsmessige-sprakforstyrrelser
Øzerk, Kamil (2016). *Tospråklig oppvekst og læring*.



Foto: Nappy/Pexels.com



Oslo

